

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
Ј
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 8.

У Новом Саду, 30. априла 1908.

Год. I.

САДРЖАЈ: Наша организација. — Примери за проучавање ђака, од др. П. Радосављевића. — Вокална музика од Л. Тервиног. — Педагошки преглед: Италија — Школа и настава: Педагошка академија у Петрограду. — Учитељство: У Холандији, Белгији, Аустрији — Из школеке самоуправе. — Практичне обраде: Никола Јуришић, пацрт лекције из повеснице за V. раз. — Срески учитељски зборови: Седница новосадеког среског учит. збора. — Седница сомборског среског учит. збора. — Седница ст. бечејског среског учит. збора. — Преглед књига: „Das Verhalten u. Vergessen etc. v. Dr. P. Radossawljewitsch. — Белешке. —

Учитељска организација.

Знаменити борац за учитељску самосталност Адолф Дистервег, рекао је: „Сталеж без организације постоји само по имену, организацијом ступа у живот, а његов живот је у делању за материјалне и душевне интересе сталежа, који су једно исто са интересима народа.“ Значај овога појмило је многобројно учитељство у Немачкој и од 130.000 учитеља, данас је у заједници 112.000 учитеља. Није то само код Немаца тако. Учитељство свих просвећених народа схваћа значај организације. Па и наши старији другови, који „бише па и пременуше,“ још у првом зачетку наше школеке самоуправе, истакли су као важан услов школског и учитељског рада и напретка: Учитељску Заједницу. Наше некадашње самоуправне школске власти, које су иначе тешко прихватале модернија начела о слободи учитељској, ипак су у овом питању стале на напредно становиште и створиле прилике, да учитељи остваре своју заједницу. А створиле су тако повољне прилике, какве ретко где постоје, наиме: Да учитељи без својих личних материјалних жргава, суделују на скуповима учитељским. Од учитеља се дакле, тражи само морална жртва, која управо и није жртва, него дужност према своме имену и раду, која је у вези с тим именом; од учитеља се тражи да ради у тој својој заједници, на унапређењу своме, а тиме да посредно унапреди и своју за-

једницу и школу и општи народни просветни напредак. Ко је прави школски радник, ко има минимум смисла за идеале школске и учитељске, тај ће лако видети у свима створеним условима јамство за напреднији просветни рад. Такав учитељ корисно ће употребити пружену прилику да ради, и својим срећеним радом умеће дати правац, (користан по своје идеале) и оним незнатнијим неподесностима, које би евентуално као прописи управних власти, сметале развитку рада у учитељској заједници. Али кад учитељство само не прихвата пружене повољне прилике за рад, него их без икаква стварна разлога одлаже за познија времена, то значи да неће да ради. А зашто неће да ради, кад свих повољних прилика могло би се једино тумачити тако: Да није дорасло озбиљном раду, јер не схваћа значај тога рада; не стоји на потребној висини интелигенције, која треба да је камен темељац његова позива. Тако би отприлике могли судити с нама неучитељски кругови, али ми учитељи не смемо дати доказа таком мишљењу.

Бачки епарх. школ. одбор, прихватио је молбу сомборског среског учитељског збора, да се одржи заједничка седница свих зборова у Бачкој 2. окт. о. г. Тај увод спремио би пут да се дође до заједничког рада свих учитеља у Митрополији. Но у средини самог учитељства, цео један срески збор — ст. бечејски — доноси реше-

ње, да те зборове не треба држати сваке године, из обзира према материјалном стању наших општина. Да је овај разлог поникао у крајевима, где су општине заиста материјално слабе, и онда, колико би с једне стране имао смисла, с друге не би, јер издаци за учитељске зборове установљени су вишим автономним властима, диктирала их је потреба; и од куда учитељство долази да разлосима материјалног стања општинског, прави сметње зборовима учитељским и заједничком просветном раду учитељском и то оном раду, за којим је увек подизало свој глас као за животном потребом. Овај разлог већ и с тога није основан, што су општине и онако дужне дати потребна средства за одржање среских јесењих седница, а кад се установе јесење заједничке седнице, неће бити посебних среских седница у јесен.

Други разлог против редовних заједничких седница, који нам извештач из ст. бечејског збора износи, није у званичном решењу зборском достављен осталим зборовима. Ми би радије веровали, да се о њему није ни мислило на збору као са озбиљним разлогом, јер би он иначе силно обарао свест учитељску о озбиљности и значају напредног педагошког рада. Зазор нам је и помислити да би било учитеља, који би могли рећи да у нас није било „горућих опште важних питања за претресање,“ кад знамо да се „горућим општеважним питањима за претресање,“ не зна ни броја, и кад знамо да ни једно још питање још нисмо ни претресли како треба.

После овога да споменемо још неке појединости. Свршен је чин да сва три среска збора у бачкој желе заједничку седницу и да су сложни у томе да се она о. г. одржи у Ст. Бечеју. Но у погледу руковођења тог заједничког рада, сваки збор има своје засебно становиште. О самом председништву, сомборски срез држи, да треба да буде председник заједничкој седници школ. референт или најстарији председник међу председницима среских збора; ст. бечејски држи, да треба заједничку седницу да води онај срески председник у чијем се збору одржава заједничка, седница; а новосадски срес-

ки збор држи: да треба сва три среза да изаберу по једног кандидата за председничко место и од те тројице, да заједничка седница изабере једног. Озбиљан, стваран, срећен и напредан рад раскрстио је већ свугде у напредном свету с појмовима: Да онај води рад, који је најстарији, само зато што је он најстарији или да онај води који је домаћин у месту где се ради, само за то што је он домаћин. Данас се тражи спрема у сваком добром и смишљеном раду, а поштовање старешинства и домаћинства лепе су врлине, али код рада какав овде треба не броје сами за себе ништа, ако пред њима није оно што је најпотребније а то је — спрема. Код нас се по зборским седницама више пута шири површност. Дође неки члан и развија по неке теорије сам на своју руку, те тако у по неком питању може да унесе сасвим неправилне појмове с којима неки део слушалаца није познат, те ако се не нађе у збору члан, који ће исправити те неправилности, од неће неки чланови зборова такве неправилности собом, и то може сметати временом и њима и њиховом раду. За коректора таквих неправилности, свугде је позван председник, с тога се за председника свугде бира она личност, која је најспремнија, или бар што више спремна, да може у сваком питању које се расправља дати правилна обавештаја. Кад је то пракса код осталог напредног света, онда је сасвим на свом месту, да и ми прихваћамо оно што су напредни људи већ давно утврдили као исправније. Ти су разлози и руководили новосадски срески збор, да изнесе предлог о кандидацији и избору председника. О спору или дангуби каквој, при избору председника, не може бити ни говора, ако је пред очима добробит саме ствари, јер ваљда учитељство зна, који су му другови мање спремни, а који више. А ваљда се не претпоставља да ће неко од учитеља доћи да отеже ствар и да се игра избора, него ће сваки ићи затим да што озбиљније приступи томе раду, а где то буде сврха, неће се ни појавити такви покушаји, да се раду да жиг неозбиљности.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Као што је питање о председништву важна ствар по даљи рад, исто тако је важан и склоп самог одбора који ће управљати радом. Да управља радом онај управни одбор, у чијем се срезу држи заједничка седница (као што жели ст. бечејски срески збор) значило би одмах у почетку поћи несређеним путем, јер у таквом раду не би било никаква континуитета између сва три заинтересована збора. Дакле, много је правилније да радом управљају увек по два одборника из сваког среза, јер ће они бити најприроднији тумачи својих зборова у свему, где буде требало брза, правилна и стварна обавештаја.

Сваки почетак има своје тешкоће, па тако је и овде. Питања о којима је овде реч, нису тако споредне вредности, као што то можда на први поглед изгледа. Не, та питања су баш од животне вредности по даљи развигак тога заједничког рада. Да се на њих мало више пазило и у почетку среског зборованја, раније би се опазио виднији резултат зборског рада и не би се појављивало и у самом учитељству по негде мишљење, да од тих зборована нема користи, која се од њих очекивала. Ако не будемо и при почетку рада у заједничким седницама пазили на те чињенице, сами ћемо створити сметње у напредовању тога рада. А има ли кога међу нама, да не жели том заједничком раду леп напредак и стваран успех? Та ми увек истичемо важност својег угледа, јер то је саставни део и правилних педагошких појмова, али то не можемо постићи „на душеку све дуван“ пушећи, дакле комодитетом, нити можемо постићи површним радом „од попа до ковача,“ него ћемо то постићи стварном, темељном спремом и вољним и одушевљеним радом на својем усавршавању, и тиме на на унапређењу народне школе и просвете.

β.

Примери за проучавање ђака.

(Практичке упуте за учитеље).

Dr. phil. Паја Радосављевић, fellow Педагошког Факултета — Њујорк.

„Seit etwa zwei Dezenien stehen wir in einen neuen Bevegung innerhalb der vis-

senschaftlichen Pädagogik, welche nach der Ansicht ihrer Hauptvertreter der pädagogischen Theorie und Praxis neues Leben zuführen wird. Wir nennen diese wissenschaftliche bewegung innerhalb der Pädagogik wohl kurz die experimentelle Pädagogik, indem wir dem Beispiel der neuen Psychologie folgen, in welcher sich systematische Beobachtung und Experiment zu solcher Bedeutung erhoben haben, dass es gerechtfertigt erscheint, sie nach ihrer methodischen Eigenart als experimentelle Pädagogik zu bezeichnen“.

Prof. Dr. Ernst Meumann.

(Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik und ihre psychologischen Grundlagen, 1907, I. св., 1. предавање).

А. Уводне речи.

Експериментална педагогија и систематска педагогија данас нису какве мушице већ сушта факта. Сједињене Државе у Америци, Немачка, Белгија, Швајцарска, Француска, Инглеска и Русија данас се утркују на овом научном пољу. Тај је дух почео да пали и наше учитељство. Ено у Србији се основало прво срп. друштво за психологију деце, у Загребу се држе предавања из експерименталне педагогије, а у Бугарској су се одржали феријални течајеви за учитеље, на којима се предавала и експериментална педагогија Српски Београд, хрватски Загреб, бугарска Софија и словеначка Љубљана треба да што агилније потпомогну овај покрет, покрет који ће васколико учитељство на врелу своје рођене науке духовно ујединити; то ће уједињење бити и основица за све оне узвишене јужнословенске идејале, у које с правом верује сваки поштен и интелигентнији Србин, Хрват, Бугарин и Словенац.

Наравно, овај покрет не може тако јак о напредовати у први мах, јер смо тек почетници у томе. Ми тако рекућ немамо ни ижице о тој новој литератури. Неопходно је, да се наше учитељство упути у нову експерименталну психологију, а особито у њезин метод и да добије тоталну слику о експерименталној педагогији. Ја сам настојао да колико толико испуним ту празнину. Моја „Експериментална Психологија“ већ је ушла у штампу, а издаће је хрв. педагошки књижевни збор у Загребу у својим

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

едицијама за 1908. годину. (Дело износи 12 стотина писаних страна велике осмине са 320 слика и са збирком од 200 лакних експеримената). Исти збор издаће и моју „Експерименталну Педагогију“, која ће бити исто тако опсежна. Но, ово ће дело изаћи тек у 1910. години. Моје треће овеће дело: „Психологија за учитеље свију школа,“ такођер ће бити од велике помоћи по учитељски свет, јер обухвата све гране психолошке науке с обзиром на васпитање и наставни рад у школи. (Рад ће скоро бити готов у рукопису, који износи до 15 стотина страница велике осмине, са много илустрација и табеларних прегледа.) Ова је психологија популарно написана и надопуна је поменуте експерименталне психологије и педагогије. Ја желим да доцније издам суставну штудију о школском детету и детету у опће. Но, то ће се све остварити после 3—4 године, а нама су сада потребне оваке ствари на нашем матерњем језику. Ја сам досад публиковао некоје овеће и омање чланке о томе, и ко се интересује о њима ено му списак тих мојих радова на концу овог малог рада. Напомињем и то, да с ауторовом дозволом превађам, последње и највеће дело проф. Мојмана: „Предавања за увод у експерименталну педагогију.“ Оно ће бити велика надопуна моје поменуте експерименталне педагогије.

Кад ме је позвао на сарадњу Г. Ђ. Михајловић крјао сам се што да отпочнем. Да напишем какве опће рефлексије, — неће много помоћи нашем учитељском свету. Да опишем некоје своје експерименталне резултате, — не ће много помоћи нашем учитељству, које је почело тек да се интересује за оваке стручне ствари. Да изнесем све научне податке о проучавању ђака, — не ће бити од толике користи, јер и ако би их наше учитељство примило можда и с највећим одушевљењем, ипак то не ће створити оно, што је неопходно у овом научном покрету: саморадња, сопствено експериментисање на својој деци и ђацима. Због тога сам наумио, да у овом чланку изнесем неколико примера за проучавање ђака, да дадем прва и најпотребнија упутства за то, а кад

се и у нас пробједе лед у том погледу онда ће ствари поћи саме својим током.

И ако сам уверен да ће у први мах бити много невештих примењивања, ипак сам убеђен да ће проучавања по овој теми бити од велике добити по оне учитеље који се буду бацили на ово тако плодно и интересантно поље. Шта више! Моја би жеља била кад би поједине учитељске колегије, учитељске скупштине озбиљно повеле реч о оваким испитивањима, па да међу собом поделе поједина питања испитивања, и да до идућег састанка саберу табулашу и изнесу барем најглавније резултате, о којима би се онда расправљало на састанку и заједнички стварали практички закључци, који из тих података произлазе. Зар то не би била занимљивија, научнија и стварнија седница него ли они наши збор ви са „високим“ шпекулативним темама (које имају можда само историјску вредност) и штуром, субјективно-личном критиком.

Ја ћу сваком бити при руци у том првом раду. Ко ме је нешто нејасно у погледу на методу, нека ми се јави, и ја ћу по могућности одмах доћи у помоћ са писменим одговором*).

У овај пар изнећу ове примере за проучавање ђака, а чим добијем мало више времена изнећу и друге узор:

- I. Емоционалне активности деце: бојазан.
- II. Дечије држање напрема суперстицијама.
- III Амбиције младости.
- IV. Дечија спонтана пртања.
- V. Дечији смисао за новац.
- VI. Типови памћења у деце.
- VII. Дечија перцепција.
- VIII. Уморност у ђака.
- IX. Растење деце.
- X. Психологија адолесценције.
- XI. Имитација младости.
- XII. Сугестибилност деце.
- XIII. Душевно назадна деца.
- XIV. Слух у школске деце.
- XV. Вид у школске деце.
- XVI. Нервозност у школске деце.
- XVII. Функционалне неурозе у ђака
- XVIII. Кичмена курватура и локомоторичка атаксија.
- XIX. Дефективан говор: муцање и тепање.
- XX. Проучавање ђака, који бегају од школе.

*) Моја је адреса: University School of Pedagogy, New York Washington Square, America.

Б. Прва серија нацрта за проучавање ђака.

Г. Емоционалне активности деце: бојазан.

Сврха је васпитања та, да децу учи чега се треба бојати а чега не. (Аристотело).

Педагошки проблем није то да елиминује бојазан, већ да пренесе у моћ праве реакције. (Др. Г. Стенли Хол).

Онај, који подиже дете репрезентује његов мозак; и свака рђава ствар што се износи пред његов мозак, сваки удар и свака бојазан ког оно искуси, оставиће свој траг, који ће бити тортуре у васколиком његовом животу. (Анџело Мосо.)

А. Експерименти.

1.) Штудија опћих и претежних бојазни: Задајте ђацима да напишу писмени с ставак о стварима, којих се они сада боје или о стварима, којих су се некад бојали. У сваком примеру век деца назначе у том свом саставу име и презиме, спол и доба (године и месеце). Иначе не дајте никакве дирекције нити ишта говорите у разреду о субјектима бојазни, барем док не саберете те њихове саставе.

2.) Штудија партикуларних бојазни: Као други писмен састав може послужити тема: „Напишите о вашој бојазни од мрака“. Реците разреду да назначи зашто се бјји мрака, шта имаде у мраку што их тако јако плаши и т. д. Једном другом приликом можете узети као тему о партикуларној бојазни од змија. И у овом саставима треба ђаци да назначе име и презиме, спол и доба.

Б. Класификација.

Врло је важно да се знају претежне бојазни у дечака и девојчица у различитим годинама жив та. Папире на којима су одговарала деца треба груписати према сполу, а ово опет треба средити према годинама. Ја ћу изнети једну шему, која сугерира правца, према којима можете класификовати бојазни:

1.) Природне или натуралне агенције, као што су: мрак, грмљавина и севање, метеори, вода, буре, циклони и т. д.

2.) Људске агенције: пијани људи, пандури и жандари, просјаци, лопови, хајдуци и т. д.

3.) Животињске агенције: змије, пауци, пси, краве, мишеви, пацови, лавови тигрови, курјаци, медведи и т. д.

4.) Механичке агенције: жељезнице, пожари отров бодежи, ватра и т. д.

5.) Натприродне агенције: духови, вештице, гвоздевзубе ђаволи, виле и т. д.

6.) Различите агенције: гробље и т. д.

(Наставиће се.)

О вокалној музици у срп. нар. вероисп. осн. школи.

Педагошка расправа.

За вршачки епархијски учит. збор, који је одржан у В. Гају, израдио: Лаза Терзин, вршачки учитељ.

Вокална музика јесте једно од оних средстава, којим се износи на видик душа човечја. Поред речи и писма, песма је врло подесно средство, којим човек, тако рећи, фотографише своје душевно стање. Кад нам је реч и сувише слаба да искаже све оно, што „срце осећа“, онда долази песма, којом смо кадри излити сву своју радост и тугу, што све ни близу писмо кадри уч нити речју. За то баш песма и јесте инстинктивна појава човечје душе. Та, чак и они људи, који су на најпримитивнијем ступњу цивилизације, и они имају својих песама. Види се, дакле, да је певање нешто тако давнашње, што се јавља већ у самој природи човечјој

Осим непосредног, субјективног утецаја, песма има још и посредни, објективни утецај на све оне, којих се дотиче. Једна весела песма кадра је створити „рајско расположење“ међу толиким слушаоцима, а једна сентиментална севдалинка може створити такав душевни штимунг, у коме „срце пуца од туге.“ У вештим рукама песма је силно средство, којим се влада душом човечјом. — Због свега тога још од најстаријих времена, песму су држали за моћно средство, којим се утиче на душевни жив т.

Стари Јелини држали су певање, као врло важан фактор у образовању душе човечје. Чак и Шпартанци, који су у сво-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јим васпитним назорима били доста једно-страни, употребљавали су песму, као средство за развијање ратоборности у својих васпитаника. Атињани пак, који су већ и иначе више ценили уметност, неговали су црквену и народну песму. — Римљани, ма да су сматрали светску песму, као ствар чистог уживања, те су то остављали робовима, опет за то, приликом јавних вежба и светковина, њихова младеж певала је славопоје у спомен својих славних предака, па и главни део њиховог богослужења била је песма. И код Јевреја песма је заузимала врло важно место у богослужењу, о чему нас уверавају испевани псалми Давидови. — А како важну улогу заузима певање у нашој хришћанској цркви, о томе сви ми имадемо непосредног искуства.

Схватајући значај песме, није ни чудо што је она унесена и у саме школе. Већ у првој хришћанској школи, коју је подигао Протоген у Едесу, поред читања и нисања предузимало се и певање псалама. — Као што се види црква је, у свом интересу, већ за рана извојевала места појању у осн. школи. Ту се види велика мудрост оних, који су водили бригу о интересима цркве. За светску песму слабо се ко старао, чак и у средњем веку, кад је у свету у велико цветала песма, о чему нам служе, као докази „Troubadour“-и и „Meistersänger“-и, у школи је неговано тек само појање. Колико је то доказ јаке мудрости црквених људи, толико је то јадна сведожба о слабом старању, никаквом упливу, или можда плитком схватању светских људи, који нису могли извојевати у школи достојна места светској песми.

Реформати су нарочито велику важност давали песми. Лутер и Меланхтон строго су тражили од учитеља да су појци и да уче децу цркв. песми. Страховити 30-о годишњи рат бацио је у натраг ова настојавања реформатора око подизања школа. Па баш у то време је Словен — Коменски заузимао се за то, да се песми да пристojно место у народним школама.

Сви ови досадашњи педагози и други упливни људи, заузимали су се једино само за цркв. песму. Тек само у другој

половини 18. века Филантрописте су уводили у школе и светску песму. — Заступајући у васпитању реални правац, нису могли ни дати онај прави значај самој песми. Певало се о сухопарним свакидашњим стварима, па није ни чудо, што је све то било од слабог утиска на срце. Отуд утецај тих песама и није могао продрети даље изван школских зидина у сам живот.

Песталоци, истичући за циљ васпитања хармонично развијање свих човечјих способности, сам са собом би дошао у противност, да није изрекао био: да је и певање једно средство за развијање човечјих осећаја. Ма да он сам није био вешт у певању, опет за то, он се одушевљено заузимао за певање. Отуда је и било, да су његовим одушевљеним заузимањем наскоро поникла прва методичка упутства за певање у осн. школама. То су израдили по Песталоцијевим начелима, Nägeli и Pfeiffer. (1810.) Поред других добрих страна овог метода једно је зло у томе, што су и сувише високо истакли циљ певања у осн. школи. Тражило се, наиме, да деца у осн. школи добију толику способност да могу певати „von Blatt“ сваку песму, која одговара дечјој душевној снази. Па онда, грешило се против најкардиналнијег педагошког принципа, наиме: у обучавању није се ишло од конкретног т. ј. од песама већ се почињало с апстрактним стварима т. ј. нотама. Читав овај метод разликовао је 3 саставна елемента, наиме: тражило се вежбање у ритму, динамичи и мелодији. Тек кад је све то вршено прво у теорији онда се прилазило на само певање. Види се, дакле, да је читава ствар једна врло сухопарна и отужна метода. Све ово кадро је било баш да убије вољу за певање у место да развија љубав ка песми. — Но све то, ипак је служило напретку саме ствари. Добре стране, као и махне самог метода добро су послужили доцнијим методичарима певања. Ето већ 1813 г. *Нагори*, у своме упутству, препоручује, да се сва 3 споменута елемента т. ј. ритам динамика и мелодија предузимају и од сад, само не одељено једно од другог већ сва три да се узимају заједно, упо-

редо, концентричним начином. А што је главно: много раније даје места самосталном певању. Ово је тако удесио, да после ових ритмичних вежби дођу одмах и мале песмице, које су баш нарочито удешене према свршеноме теоретском гравдиву. — Ову Наторпову методу дуго су држали као добру, док на послетку *Линднер*, професор у Липском, није изрекао, да је већ сам начин погрешан, пошто учење певања треба онде отпочети, где се до сад свршавало т. ј. треба почети с песмама. Линднер је читаву обуку поделио на приправни део, где су учили децу све до 10. год. да певају по слуху; за тим на теоријски део, где су учили с децом познавање нотних знакова. Тако је, ето, тек у почетку 19. века, Линднер поставио учење певања на здраву основу, што је, у суштини, све до данас остало непромењено. У духу ових начела издавали су упутства још и *Хенцл* и *Schütze*. Обојица су узели Линднеров начин за основу, само су све то они с извесним изменама дотеривали усавршавали.

У другој половини 19. века издао је своје упутство у певању *Pflüger*, који је заступао то мишљење, да теоретски део науке о певању треба изводити из самих песама. Наиме, као што је *Jacotot* заступао да се читање научи на основу готових предмета за читање, без познавања писмена из азбуке, исто тако је и *Pflüger* тражио, да се теоријски део певања научи у 13 лекција и то на основу, баш за ту сврху нарочито скројених мелодија. Пошто је у читавом овом начину тачно изведено начело поступности, наиме ишло се од примера к правилу, од конкретнoг апстрактном, за то је овај начин у први мах врло многе освојио, те су га много хвалили као добар метод. Касније, међутим, и њему се нашло замерака. Замерало се, да певање много губи од свог естетског утецаја тиме, што се мелодија узима за основ силних техничких вежбања. Па онда још и ово, да би песма згодно могла послужити за основу теоријском учењу, због тога су мелодије силом кројили према потреби. За то, није ни чудо, ако су тако силом скројене мелодије и промашиле своју праву васпитну сврху.

Још ваља споменути и хрватског музичара *Кухача*. Он је врло добро радио, што је у односу чисто нар. песме или сложио на основу нар. мотива. Знамените су његове збирке песама, које су изашле у издању Лавослава Хартмана у Загребу и то у 4 велике свеске. Ово за то и спомињем што међу тим песмама имаде баш доста чисто српских песама, које особито добро могу да послуже и срп. школи. Вредно је споменути још и то, да је *Кухач* био одлучан противник томе, да се у нар. школи учи певање по нотама. Своје становиште бранио је тиме, да циљ нар. школе није то, да негује себи певаче од запада; затим је држао, да осн. школа нема на расположењу ни доста времена, а да би с успехом могла предузимати нотну певање.

Међутим *Новак* врло убедљиво пропагише учење нотних знакова. *Новак* вели кад нам у певању није зазорно употребити т. зв. триле, само да би деци певање учинили што више очигледним, онда, пита *Новак*, за што се бојимо тога да у место тих трила употребимо баш саме нотне знаке? Ако зазиремо од тога, само за то, што се бојимо, једне нове азбуке, а ми употребимо те нотне знаке ма само као неке значке без њихових имена. Они ће нам чинити ту исту услугу, што и триле, само што је све ово тачније, савршеније, па то баш и јесте оно, што им даје далеко већу важност над трилама.

(Наставиће се.)

Педагошки преглед.

Италија. У Италији су јавне школе овако уређене: 1. а) Основне школе (6 година.) б) Вечерње и недељне школе за одрасле неписмене (Наставни план издаје министарство просвете; учитеља постављају и сносе издатке комуне). 2. в) Секундарне школе првог степена (трогодишњи течај.) Овамо спадају: Реалке, доње гимназије и школе за образовање учитеља основних школа (Наставни план издаје министарство просвете, а оно издржава и поставља учитеље.) г) Секундарне школе другог степена. Наиме: Виша гимназија (2 године), лицеј (3 године),

технички и морнарски завод (5 година), виша школа за учитеље и учитељице (4 године). (Наставни план одређује министарство просвете; оно плаћа и поставља учитеље. Ко, дакле, хоће да постигне вишу школску спрему, има три пута: 1. Класично образовање (доња гимназија 3 године, горња гимназија 2 године, лицеј 3 године, свега 8 година). 2. Реално образовање (реална школа првог степена 3 године; реална (морнарска) школа другог степена 4—5 година, свега 7—8 година). 3. Течај образовања за учитеље (Нормалне школе првог степена 3 године, нормалне школе другог степена 4 године, свега 7 година.) За наставу у *моралу* у основним школама, утврдио је наставни план од 1905. год. ово: У 1 и 2. разреду: Наравствено васпитање. Практичне поуке за живот (индиректан наставни поступак т. ј. очигледна настава, у оквиру одређеног упутства.) 3 и 4. разред: Наравствено васпитање, дужности грађана. Практичне поуке за честит грађански живот (директан и индиректан наставни поступак у оквиру одређеног упутства). 5. разред: Права и дужности људи и грађана. Општи преглед политичких и управних установа, наука о уставу. 6. разред и за мушке и за женске: Дужности и права људи и грађана. Судска управа. Практично упознавање са главним одредбама казненог права, грађанско и трговачко право. Скице из законодавства о заштити радника, обезбеђењу и томе слично. У истом правцу поучавају се неписмени у једногодишњим или двогодишњим вечерњим или недељним школама, о дужностима и правима људи и грађана и упознају се са уставом и законима с нарочитим обзиром на потребе радног сталеза. У средњим и вишим школама, не предаје се настава у веронауци; у основним школама може се иста предавати факултативно ако општина жели, а иначе је или верска или безверна.

Школа и Настава.

Педагошка академија у Петрограду. „Лига образованија“ оснива у Петрограду педагошку академију, која не ће приправљати за учитељско знање, него ће пружити стручну образованост онима, који хоће да се посвете педагошком раду. Приступ у ту академију имају мушки и женске, који су свршили вишу школу. Она има два течаја, а предмети су научни и стручни. Научни

предмети јесу педагошка психологија, повест педагогије, школска хигијена, патолошка педагогија, познавање школства, преглед савремених педагошких проблема, па анатомија, физиологија, психологија, повест филозофије, повест уметности, књижевности, основи математичке методе, енциклопедија права. Стручни или специјални предмети јесу методика и повест научних предмета; руски језик, повест, психологија, логика, педагогија, земљопис, биолошка наука, физика, кемија, кристалографија, устав, нови језици, свирка, цртање, лепо читање и васпитање абнормалне деце. С предавањем спојена је пракса: знанствена демонстрација, читање и разматрање реферата, психолошка, биолошка и хигијенска опажања, похађање обуке добрих учитеља, научне већбе слушалаца и њихова критика. Професори те педагошке академије сами су доктори и магистри док за практичне задаће то не треба да буде. Академијом управља професорски збор. Педагогија добива све више високих храмова у Европи и Америци, а за кратко време добићемо и ми из Њу-Јорка доктора педагогије, нашега човека. — Ипак се креће!

„Напредак“

Учитељство.

Учитељство у Холандији. Учитељима у Холандији поново је повишена плата. Последњи пут је сређивана 1906. г. Сад су сва места подељена у три разреда по броју становништва.

У I. разр. иду места до 20.000 станов., у II. р. од 20—50.000 ст., у III. р. са још већим бројем становништва. Тамо има две категорије учитеља; редовних и подучитеља, за подучитеље је свугде плата једнака. Сваки учитељ дужан је положити учитељски испит, а затим најдаље за пет година испит за диплому редовног учитеља.

Редовни учитељи имају ову плату:

Година службе.	I. разр.	II. разр.	III. разр.
Од 1—5 године.	850 фор.	950 фор.	1050 фор.
„ 5—10 „	900 „	1000 „	1100 „
„ 10—15 „	950 „	1050 „	1150 „
„ 15—20 „	1000 „	1100 „	1200 „
„ 20 на више	1050 „	1150 „	1250 „

Осим тога имају стан и станарину. Подучитељи имају од 1—5 год. службе 500 фор. од 5—10 г. 600 фор., од 10—15 г. 675 фор. од 15—20 г. 750 фор., а више од 20 г. 825 фор. Подучитељи који имају диплому за редовног учитеља, али

тако место нису још добили, имају 100 фор. више плате. Они који раде на школама са 4 учитеља имају 200 фор. више. Ожењен подучитељ или удовац с децом има додатак од 50 фор.

Учитељске плате у австриским покрајинама. У свима австријским покрајинама има 69.555 учитељских снага. Плате су им просечно оваке: У Чешкој 1995 К, Моравској 1880 К, Шлеској 2059 К, Трсту 2032 К, Д. Австрији 1833 К, Штајерској 1678 К, Буковини 1572 К, Горици и Градишки 1478 К, Г. Австрији 1337 К. Истри 1325 К, Форарлбергу 1174 К, Далмацији 1151 К, Корунској 1090 К, Салцбуршкој 1036 К, Галицији 988 К, Тиролској 719 К.

Учитељи у Белгији. Савез белгијског напредног учитељства састављен је из две секције: Валонске (франц.) и фламанске (холанд). Друштвени лист *Journal des instituteurs* већ од 15 година овамо доноси чланке и расправе како на француском, тако и на холандском језику. Скупштине су заједничке и заједница је прошле године славила 50 годишњицу својег опстанка у најлепшој слози обе народности.

Садашњи министар просвете у Белгији барон Descamps повисио је од октобра 1907. год. плате учитељима на вежбаоницама учитељских школа. По томе би почетна плата била 1500 франака, са квинквеналима по 300 франака, учитељице имају 1400 франака са квинквеналима по 250 франака.

Из школске самоуправе.

Школски Савет расписао је стечај за учитеља вежбаонице код срп. учитељских школа у Сомбору. Упада у очи да се ту не тражи на првом месту темељна пракса, него тек евентуална пракса. Са таким учитељима вежбаонице неће процветати, нити спремати боље кандидате за учитељство. А већ и сама плата за то место од 1400 К и 200 К (!) станарине, не даје изгледа, да ће се за то место добити снага, која је преко потребна. С крпежом по старом начину неће се доћи до напретка.

Школски Савет расписао је стечај за писање уџбеника за учитељске и више девојачке школе и позива писце на сарадњу. За тај посао одређени су оваки хонорари: За оригиналан рад 60 К; за преводе 40 К; за комбиноване радње (читанке и сл.) 50 К по табаку, уз то је писац дужан бесплатно обављати коректуру. Под ова-

ким условима, не надамо се да ће учитељске и више девојачке школе, добити уџбенике, који ће издржати стручну критику. Ако се преваримо у томе, биће нам милије. Данас се за много незнатније ствари плаћају хонорари 40 - 50 К по табаку, а овде се читанка рачуна као неки комбиновани посао и награђује тај рад са 50 К по табаку. Ако се пође са тог гледишта, да је нека читанка комбинован рад, онда су све књиге на свету комбиновани радови, а ако се од слова до слова сматра тај рад тако, да га просто треба у најобичнијем смислу комбиновати, онда то неће дати уџбеник који ће одговорити сувременим напредним захтевима. Зар студија, која ће се уложити на послу око читанка не вреди више од 50 К по табаку? Зар је проучавање оног обилатог градива, из којег ће се евентуално употребити потребно за читанке, тако јефтино? Па тек, ко ће учинити задужбину, да неки добар и темељан оригиналан рад н. пр. из психологије и логике прода у вечиту својину за 60 К по табаку, кад знамо да се данас награђују радови и лакших књижевних грана са 80 К по табаку. Нама ће завидети странци кад чују за те хонораре, јер ће држати да је у нас велика војска педагошких стручњака, који ће се отимати да зараде те хонораре, те смо рачунајући на таку обилну утакмицу, могли за така стручна дела и такве нестручне хонораре одредити.

Практичне обраде.

Никола Јуришић

Распоред лекције из повеснице за V. разр.
осн. школе.

Главни циљ: Беч односно Австрија долази у опасност.

1. *Каква је опасност?* Да се освоји Беч, покори Австрија и продре на запад.
2. *Је ли спасен Беч, Австрија и Запад?* Јесте опсадом и одобреном Кисега дато је времена, да цар Карло дође с војском.

О сваком овом питању прво се прича, прикупља испричано и деца препитују.

I. Под циљ: Турски цар шиље војску на Кисег.

Зашто: Да уклони сметњу своје продирању. (Долази причање, прикупљање, препитивање).

II. Подциљ: Јавља се спасилац.

Постављају се питања:

1. Ко је тај спасилац?
2. Како изводи своју задаћу?
3. Јели постигао успех?

На 1. питање: Прича се биографија Јуришићева. Затим зашто се борио? (Претила је опасност отаџбини и слободи ако се сила не сузбије).

На 2. питање: Прича се о спреми Јуришићевој за обрану. (И код 1. и код 2. прича се, прикупља се испричано у кратке збијене реченице и затим претита градиво.)

Резултат је: *Храброст Јуришићева.*

На 3. питање: Прича се о постигнутом успеху. (Турци се враћају натраг: цео крај се ослобађа за ивесно време турског насиља; исто тако одбијено је и продирање турско на запад.)

Резултат (после причања, прикупљања и испитивања): *Народи Угарске и Балканског полуострва били су бедем западној култури, с тога су они заостали у култури и тек се сад развијају кад је наступило мирно доба.*

Долази: **Главно груписање** целог градива, редом по истакнутим одељцима.

Шта је **излазна тачка** (извор за поуку): **Борба за слободу.**

*

I. Шта нам се у свему допада:

- а.) *На Турцима:* Њихово јединство и једнодушност. (истиче се аксиом султана: *Један је Бог и нека буде један цар на земљи — разуме се Султан*).
- б.) Шта нам се допада на *Мађарским јунацима у Кисегу*? Слога и храброст.

II Шта нам се не допада:

- а.) *На Турцима:* Жудња за освајањем туђег добра; насилнички појмови; пустошење при повратку.
- б.) *На Мађарима:* Њихова поцепканост међу великашима која их је до таквих прилика довела.

Примена: Шта имаш ти да захвалиш Јуришићу? Разјасни речи: „Само слога Србина спасава.“ Турски аксијом „Не сједини Боже каурина.“ Шта још подсећа на некадања турска времена овде? (Брег Везирац код Буковца;

Тулбе иза Карловаца као спомен карловачког мира; Бегеч (Бег-еч—бегово-село); зидине града у Илоку, где је био Иван Капистран који је војевао против Турака; име Паланка и т. д. (Ове поједине примере употребиће учитељ према месту у којем буде предавао или ће још и друге примере изнаћи). Сравни Јуришића и Зрињског или Сибињанин Јанка. Сравни ове са Обилићем, Ајдук Вељком, Танаском Рајићем и т. д. Истакни гесло: „За крст часни и слободу златну!“ Упореди га са бојем код Кисега.

Какав је наук? а.) Љуби отаџбину; б.) Жртвуј се за њену слободу.

Долази песма: Цар Лазар и царица Милица (истаћи Бошка Југовића како неће да остане код сестре већ иде да гине за отаџбину).

Писмена задаћа: Никола Јуришић, ослободилац Кисега.

Земљопис: Предео с оне стране Дунава (а по могућству и јужни крајеви кроз које су Турци долазили и враћали се)

За певање: Отаџбино мајко мила. (Или нека мађарска патриотска песма.)

За читање: Пошто нема у Читанци zgodног предмета, наћи из друге књиге подесан предмет.

Срески учитељски зборови.

Седница учит. збора новосадског среза одржана је у Нов. Саду, у среду 20. априла о. г. У седници је био присутан гл. шк. референт Ђ. Поповић, а било је и неколико чланова других среских зборова, као: Арк. Павловић председник ст. бечејског среског збора, Л. Љубојевић, чл. сомборског среског збора, Катица Михајловић и Дар. Сремчевић, чл. ст. бечејског учит. збора, Мара Михајловић учит. из Болмана у Барањи, Цвета Гавриловић, учит. ком. школе у Надаљу.

Збор је радио од 9—12 пре подне и од 2—4 по подне. Прочитан је извештај о благајници, у којој има 46 К 36 фил.

На основу расправе Ж. Алексића „О организацији учитеља“, усвојено је после подужег расправљања, мишљење управног одбора о томе

које гласи: „да се то питање предложи на расправу у заједничкој седници сва три збора. Као главна тачка да се истакне тражбина: да се заједничко зборовање не ограничи на бачка три среза, него да се одржавају заједничке седнице свих зборова у митрополији.“

На основу предлога Е. Павковић „О народној ношњи“, усвојено је без даљег расправљања о томе, мишљење управног одбора које гласи: „Одбор не запоставља ово питање иза осталих важних питања по напредак нашег народа, но држи: да му ово вије подесна основа како је у предлогу означено.“

Одбор у овом предлогу г. Е. Павк. не види ништа позитивно истакнуто, уз то одбор држи да се тако важна питања не могу тако лако решити самим одушевљењем, него би ту ваљало имати пред очима смишљен правац по којем би се поступило. Но и у најбољем случају, ни поред најсистематскијег рада у овоме питању, одбор држи да би се врло тешко могли постићи стални резултати, јер то питање засеца у прогрес национално економски, који је сада доспео у овај стадијум после преобраћаја дужег од једног века. А према развоју индустрије и економског положаја народног, а тако и културе, сва је прилика да ће се то све и боље развијати. Питање је, дакле, где су границе том заступању народне ношње? Није ли посреди и тај захтев, да се и мушко народно одело носи као и женско? јер то би била конзеквенција те идеје. Јесу ли данашње радне прилике подесне за то, да се један већи део времена посвети домаћој фабрикацији одела, а на штету другог рада од којег зависе животне потребе? Даље још морало би се рачунати, исплаћује ли се то израђивање, код данашње много јефтине индустрије, па ма и нешто лошије?

Још уз то морало би се рачунати и с тиме, је ли према данашњем развоју рада подесно то одело и за сваку температуру и за сваки рад? А тек ваљда не би ишли за тим, да измишљавамо неку нову ношњу у корист народних рукотворина, па ма се та ношња и не употребљавала практично у сваком случају.

Ко би од интелегентних мушких н. пр. ишао у сукну и зими лети, или ваљда лети у кошуљи и гаћама? Како би се то тумачило међу овим културним светом? Међу сељацима пак то није потребно ни ширити, јер они се и сад носе према потреби својег рада?

А која би од наших интелегентних женских усвојиле народно женско одело из Славоније, Србије, или оно око Скопља.

Били напоследку имало и смисла да се сад у маси враћамо на то?

Културан развој сам доноси собом и развој укуса у ношњи.

Према свему томе главна сврха рада не би била то, да се на што широј основи пропагише народна ношња, него да се што јаче развије делатност у том правцу, да се на ношњу не тропи сувише и излишно. А ту не могу учитељи сами утицати, јер прилике које су око народа, јаче делују него сва најбогатија говорничка речитост учитеља и учитељице.

У осталом пример и овде много пресуђује, а овај одбор види да се ни сама предлагачица не држи својег предлога, јер и она не носи тако одело какво предлаже. Стварније би било да се расправља питање: На који би се начин могао сузбити раскош у ношњи, али не само у ратарском сталежу, него и у господи, јер повод том раскошу дала су и дају господа и госпође, а нису га измислили сами ратари и њихове жене и девојке.“ Д. Ружић приказао је методски поступак у првој настави читања фономимиком. За тим је председ. збора Ђ. Михајловић приказао нека главнија начела у методу чисто фонетичком, који све више осваја земљиште код западних методичара и изнео психолошке недостатке у фономимици. Осим тога су расправљали о том поступку Мл. Ђурошевић, Ђ. Милић, К. Миловановић Ана Ђурошевићка и Зорка Димићка. Напоследку је усвојен предлог Ђ. Милића да се становиште овог збора формулише овако: „Овај збор не ради за сада фономимиком, али с обзиром на напредно становиште у погледу слободног избора метода у настави, свакоме члану оставља се на вољу, да према свом избору ради методом који му је по вољи.“

У погледу руковођења и расправљања у заједничким седницама сва три збора у бачкој, решено је да се прихвати предлог управног одбора овог средског збора. Предлог тај штампан је у 7. бр „Шк. Гласника.“ У смислу тог предлога изабран је у овој седници кандидат за председника заједничкој седници и два члана у управни одбор заједничке седнице.

Предлог ст. бечејског средског збора за расправу „О коедукацији“ није дефинитивно прихва-

ћен из разлога, што је у том питању донео недавно решење Шк. Савет; одлучено је да се сечака објава тог решења.

Предложиће се заједничкој седници, да се 1909. у јесен одржи заједничка седница у Нов. Саду и том приликом приреди изложба учила.

Прихваћен је предлог управног одбора, да се као I. свеска „Учитељске Књижнице“ штампа спис „О Буквару“ од Ђ. Михајловића.

Решено је да се пролетња седница 1909. одржи у Ст. Врбасу. Пријавиће се ЕПО општине које нису хтеле дати својим учитељима и учитељицама дневнице и путни трошак за збор.

Решено је да се овај збор писмено захвали г. А. Јорговићу досадашњем епарх. школ. референту, на његовој тактичности и предусретљивости према учитељству и заузимљивости у раду за напредак школе.

Поздрављен је К. Миловановић као нови школ. референт и изражена је нада, да ће он као члан учитељства ићи за тим, да унапреди школу и штити интересе школске и учитељске. Уједно је констатовано да је тим учитељство дочекало остварену једну своју тражбину, да се признала оправданост захтева, да се школ. надзорник бира из круга учитељства, али да и учитељство треба да помаже рад учитеља-надзорника како би резултат био што успешнији и стварно доказао, да учитељи оправдано траже, да се постављају за надзорнике учитељи.

К. Миловановић је захвалио на поздраву и обећао, да ће увек радити на унапређењу школе и учитељства, али није могао да се на дотакне и нечега, чега се тамо није морао дотицати, јер се тога није дотицао ни од осталих чланова ни један. Наиме рекао је: „Немојте веровати ако вам ко рекне, да сам ја радио против учитељства.“ Ми, дакле, пристајемо и у оно што нам ко буде рекао нећемо веровати, али оно што смо доживели и сами видели, ипак ћемо мало веровати, бар дотле, док та вера не буде разуверена стварним и непобитним фактима да није више тако, као што је било.

Скоро сви чланови збора заједно су ручали у гостионици „Код беле лађе“ и у пријатном разговору провели до 2 сах. по подне, затим је продужена седница до 4 сах. по подне а после тога се чланови разишли својим кућама. ==

Учитељски збор сомборског школ. среза одржан је у четвртак 1. маја у Кули. Преко

седнице прешли су следећи предмети: Узет је на знање извештај о раду управног одбора и стању зборске благајне. Примљена је као добра практична радња о упознавању мера затечности, коју је извео тамошњи учитељ *Петар Окановић*. Саслушан је реферат сомборског учитеља *Павла Коновића* о прописима 27. зак. чланка од 1907. г. Прочитана је и за добру је примљена расправа *Јелене Томићеве* „О образовању ратарских девојака.“ Како је Теодора Кришанова учитељица сомборска, одсутна била са ове седнице, њезина расправа „О родитељским вечерима“ скинута је с дневнога реда. На послетку су саслушане одлуке епархијског школског одбора бачког, као и дописи осталих средњих учитељских зборових епархије бачке, у погледу одржања заједничке зборске седнице свију средњих учитељских зборових. У овој последњој ствари закључно је збор, да се јесења заједничка седница одржи у Старом Бечеју 2. (15.) октобра т. г. за коју је прихватио дневни ред предложен по управном одбору *новосадског школског среза*, према коме ће: О фономимици говорити *Ђ. Цвејић* учитељ сомборски; О дисциплинарним правилима, реферисаће учитељски збор старо-сивачки, а О појачкој дужности учитеља расправљаће *Ст. С. Илчић* учитељ сомборски. Пошто су најзад одређени чланови за оверовљење записника, ова је седница закључена. После седнице један велики део учитељства је присуствовао на банкету у Хотел-Хунгарији, где се провело у неутегнутом весељу неколико часова.

Седница ст. бечејског средњег учитељског збора. Дана 3. (16.) априла одржана је седница учит. збора старо-бечејског среза у Ади. — Прочитане су биле две расправе. Прву под насловом: „Треба ли нар. учитељу даљег усавршавања, образовања? прочитао је г. М. Тугоров; а другу под насловом: „Заједничко образовање“ прочитао је г. Јов. З. Медурић. О првој расправи се критика — коју је и збор усвојио — неповољно изразила. Друга је расправа била врло темељно обрађена. На крају расправе је г. расправљач поднео резолуцију, у којој се изјаснио да је он из више разлога, особито пак због материјалних околности: за заједничко васпитање. Резолуцију је прихватио збор и поднеће је и осталим зборовима. — Практичне радње није било, јер онај који се примио да ради није ју израдио.

Предлог ереског учит. збора сомборског: „О одржавању заједничких седница зборских“ збор је свестрано претресао. — Учит. збор старо-бечејског среза изјавио је 1. да је и он за заједничке зборове. Ал не слаже се са предлогом сомборског, односно новосадеког среза, да се те заједничке седнице држе сваке године, него периодично сваке 2—3 год.

Разлози који су га руководили да донесе таково решење јесу: За ову једну деценију како није било заједничких седница, није било го-рућих општеважних ствари за претресање. (?! Ур. „Ш. Г.“) — Доказ је томе што за заједничку седницу после 10 година имамо само три тачке. — Друго треба мало штедети и џеп народни. Колико би н. пр. потрошио учит. збор само града Сомбора, да се заједничка седница закаже на пр. у Сегедину? — У случају, да виша власт нареди да се морају похађати те заједничке седнице, цркв. општине не ће давати учитељима дневнице, учитељи без дневница не ће ићи — као што у нашем збору и сада бива. — (Петровосело је против дневница апелирало чак на министарство. А има још таквих општина.) Па како ће онда изгледати те заједничке седнице?

У погледу председништва на том заједничком збору, збор старо-бечејског среза не прихваћа предлог како одбора сомборског учит. збора, тако исто ни предлог новосадеког, него стоји на том становишту, да: у ком се срезу држи збор, председник тога среза да буде и председник заједничке седнице, а остала два председника да буду потпредседници. — Тиме би се избегла некорисна дангуба око избора председника; а постигло би се оно што жели новосадеки срез, наиме, да председник не буде увек једно исто лице.*) — Становиште своје мотивисао је збор овако: „Природно је, да би сваки збор свога председника кандидовао за заједничког председника (зато га је и бирао за свога председника, јер држи, да му је он највренији члан); а морална је дужност сваког члана појединих зборова, да гласа за свога председника односно кандидата. Према томе би био увек заједнички председник — председник најмногобројнијег збора“. —

За заједничку седницу да реферире: „О фономимици“ примио се г. Јанко Ђосић учитељ сегедински; „О дисциплинарним правилима“ г. Јов. З.

*) Новосад. ерески збор није тај разлог навео. „Ур. Шк. Гл.“

Медурић; „О учитељској појачкој дужности“ не ће се расправљати, јер појати мораш — па крај. (То ћемо још видети! Ур. „Шк. Гл.“)

Преглед књига.

Pädagogische Monographien, herausgegeben von Dr. E. Meumann. I. Band. **Das Bechalten und Vergessen bei Kindern und Erwachsenen nach experimentellen Untersuchungen**, von Dr. Paul R. Radossawljewitsch. Verlag Otto Nemnich. Leipzig. 1907. Preis 5 Mk.

Предговор овом делу написао је др. Е. Мојман. Он вели: „Колико вреди овај рад господ. др. Радосављевића, сваки ће знати оценити, који познаје праксу у експериментисању око памтења. Овим му јавно одајем најискреније хвала на неуморној истрајности.“

Н. Scherer пише о психолошком питању које расправља др. П. Радосављевић, ово: „Експериментална педагогија, поклонила је нарочиту пажњу памтењу и заборау наученог градива; и овде се доказало много пута оно, што је искуство већ утврдило. Утврђено је, да недовољно решавање кућевних задатака, који треба да се реше по памтењу наученога, у много случајева може се протумачи непажњом; исто тако и индивидуална разлика у брзини учења, често се своди на јачу или слабију пажњу. Тиме је јасно, да се градиво без смисла лакше заборави, него оно са смислом; јер је код овог последњег уз интересовање и пажња јача која је с њиме у вези. У настави увек се мора имати на уму, да у оквиру одређеног времена само једна извесна количина душевне енергије стоји на расположењу, која се дужом употребом истроши. Тако се може протумачити ванредно брзо напредовање код напаметног учења већих количина наставног градива. Код таког градива, за које треба дуже времена да се научи, добро је да се не дели време учења на дуже паузе. Али се мора имати на уму, да што се више узима у помоћ понављање за напаметно учење неког градива, у толико мање пом. же ново понављање даљем напаметом учењу истога, тако да постоји извештан максималан број понављања, и кад се то једном постигне, даљим понављањем неможе се повећати. Индивидуалне разлике које овде важе, своди експериментална педагогија на разлику т. зв. типова у памтењу (типови представа и очигледности). Међу њима су нарочито

од значаја оптички (визуелни), акустички (ауди-тивни) и моторички (кинестетички). Код оптичких типова састоје се представе претежно из оптичких, код акустичких претежно из акустичног сећања, стога се носиоци тих типова лако прилагођују облику и боји, а код ових других звуку и мелодији. Под моторичним типом разуме се, кад овладају представе кретања; овај типус има важну задаћу код читања и писања.

Типови представа истичу се код деце већ у школском добу и показују код школске деце душевну разноликост. Како међу децом једног разреда има разних типова, то је потребно да се око, ухо, говор и рука што је могуће више подједнако унесу у посао при памтењу наставног градива. У опште се међу децом разликују они, који памте сам предмет или памте речи, на ово се мора позвати у настави, а тако и при оцењивању способности у ученика. Моторички тип био је занемарен у настави, њему треба да служи поред цртања и настава у раду. Учитељу морају бити познати типови представа у његових ученика. Код овога се тражи да је учитељ добро спреман психолошко-педагошки, а затим да су разреда бројем мали. Не смеју се нарочито култивирати индивидуални типови представа, то води једностраном образовању. Мора се ићи за тим, да се изједначе једностранни типови, да се стварају многострани разни типови, али се при томе не сме на индивидуалитет силном утицати, он се не сме притеснити. У опште експерименталном педагогијом потврдила се многа стара истина. Г. др. Радосављевић је и помоћу експеримената утврдио оно старо мишљење, да онај који лако учи, лако и заборави, ко теже учи, боље запамти; разуме се да и овде има много изузетака и одступања.

Др. Радосављевић на основу експеримената износи резултате својег испитивања: „Да има људи, који веома брзо уче, а уз то имају јако памтење, а има их који немају ни једно, ни друго. Апсолутно добро памтење имају они, у којима се обе поменуте одлике стекле у најповољнијем облику.“ — „Старијима мање треба понављања да науче неко градиво; али им памтење тога није трајно као у деце.“ — „Испитивањем дечјег душевног живота дошло се до тога, да о неком опћем памтењу не може бити ни говора, него само о памтењу за поједине представе или заједницу представа.“ — Врло су ретки једностранни типови памтења, који се свде само на једно

чулно поље; највише је случајева где је помешан тип, тако да чулни елементи који су били у служби памтења, могу и да се измену. Неодређеност типа у памтењу, нарочито се опазила код градива које нема смисла. Истраживања су дошла и до тога, да се општи обим памтења шири, кад се посебним вежбањем усавршује. Једностраним механичким вежбањем памтења, на једнаком градиву и под једним истим приликама, не усавршава се памтење него је јако разноврсно. Још се мора узети у обзир вежбање свих чинилаца који раде код памтења, као што је пажња и воља, изазивање расположења, а уклањање нерасположења. Још стиче онај који учи, непрестаним вежбањем извесну вештину у техници учења. Тако се испоставило покушајима: „Да је памтење код другог понављања, у опће најбоље на оним редовима, који се код првог понављања учили на мале паузе, према томе важно је да се градиво једном научено, што је могуће пре опет понови, јер ће се при другом и осталим понављањима тиме уштедити.“ (др. П. Р.) У првој линији у питању је, код првог примања неког градива, што јача концентрација пажње. Разумевање садржаја и расположење, помажу необично рад памтења; нерасположење, променљиво расположење и јаче трошење моторичке пажње кретањем, задржавају рад памтења.

Извели смо овде по неке појединости тога питања које је обрадио г. др. Радосављевић. За наше прилике то научно испитивање је у пуном смислу новина, али је оно толико важно, да не смемо хладно пролазити мимо њега. Експерименталној педагогији писано је да реши велику педагошку задаћу. Ако се буде развијала и усавршавала снажно као што је почела, она ће сву наставу ставити на другу осовину, а тиме ће и васпитање и образовање доћи до стварна пољета. На таком племенитом и крупном послу, ни једна снага није на одмет, па ако сви учитељи радници, не могу заровити у тај величанствени посао, баш на извору самог рада, помоћи ће доста успешном његову резултату, ако ма и сваки у свом куту прионе колико може на тај рад. За један огранак тога рада шаље браћи учитељима г. Радосављевић упутства баш у овом броју „Шк. Гласника“ и препоручујемо то озбиљној пажњи браће учитеља.

А приказујући овај знатни научни рад господ. др. Радосављевића, радујемо се што имамо Србина учитеља, чији се рад цени с великом паж-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

њом у страном научном свету. Већи део рефлексија о томе питању, донели смо по „Pädag. Jahresbericht“—у од 1906 школ. саветника Хајнриха Шерера, који је у поменутом годишњаку изнео то баш поводом научне расправе госп. Радосављевића „О памћењу и забораву“ и поједине значајне резултате тога испитивања објавио у том годишњем извештају.

Препоручујемо браћи учитељима да ову књигу набаве. — а.

БЕЛЕШКЕ.

Конгрес Словенског учитељства у Прагу одржаће се 9. августа по н. к. а не 9. јула као што је означено у 7. бр. „Школ. Гласника.“

† Проф. Александар Сандић. После дуже несносне бољетице, заклопио је очи овај јединствени тип старе професорске гарде. Сандића је осим спреме красила још једна лепа црта, он је по примеру старих професора (као н. пр. Милов. Видаковића) купио ђаке око себе, с њима се шетао, причао им, разговарао о многим поучним предметима, одушевљавао их за Српство, сладио им лепоту и велику вредност српског језика, како са националне стране, тако и са научне језичке стране. На књижевном пољу није оставио трајних дела, али је својим библијским стилем (како је он то радо називао), у штампи сваку знатнију појаву у народном животу истицао и одушевљавао народ, цртајући у песми нестиховној значај њен. У млађим његовим годинама, ни један изразитији покрет у грађанству новосадском, није могао бити без проф. Сандића, свугде је он помагао речју и писмом. Пуне 33 године радио је у новосадској српској гимназији. Нека је лака земља овом вредном раднику на пољу српске просвете!

Постављен за школског управитеља. Ђорђе Петровић учитељ, постављен је привремено за управитеља српских основних школа у Новом Саду.

Промене у учитељству. За учитеља у Вел. Бечкереку изабран је *Петар Субић* досадашњи учитељ у Дeroња у Бачкој.

„Српски учитељски Конвикт у Новоме Саду“ примио је у априлу о. г. љу име чланарине: Од Ђорђа Ст. Петровића из Земуна 10 — Од Станка Жупанског из Арада 25 — Од До-

бротворне Задруге Српкиња у Ср. Карловцима 20 К — Од Јована А. Јовановића из Земуна 10 — Од Светозара Милиновог из Загребa 20 —

Важно за примаоце новина. Кр. угар. курија издала је решење, којим се изриче, да је сваки који је дуже времена примао поштом новине, дужан платити их и онда, ако те новине и није наручио. Ј. ш је значајнији онај део решења, да је у оваким парницама надлежан онај суд, у чијем подручју новине излазе и где се отпремају поштом. Ово нека буде за равнање онима, који су наручили новине рецимо за прву четврт, а прима ли их целу годину и оне три последње четврти нису плаћали, изговарајући се тиме, да их тобоже нису наручили. Други је случај за оне који примају новине, мислећи зашто не бих узео, кад нисам наручио већу ни платити.

Испити за учитељско оспособљење у Сомборским српским учитељским школама, одржаће се овим редом: 2. (15.) и 3. (16.) маја разредни испит приправника и приправница четвртога разреда. Писмени испити оспособљења биће од 5. (18.) до 10. (23.) маја т. г., а усмени испити ће почети 3. (16.) јунија у обе учит. школе.

„Преходница“ дружина ученица српске учитељичке школе у Сомбору, одржала је свечану седницу у среду 23. априла (6. маја) 1908. на дан крне славе на Ђурђев-дан у вел. дворани срп. учитељичке школе. Са овим распоредом: I. Део. Пре подне у 8 и по часова. Пре свете литургије освећење свечарске водице и резање свечарског колача. II. Део. После подне у 4 часа. 1. Председница отвара седницу. 2. „Путникова песма“ од Кулана, пева ужи кор приправница. 3. „Сремчева слава у рају“ од В. Ценића, приказује Живанка Илкић, припр. IV. године. 4. „О религиозно-моралном васпитању“ расправља Десанка Дамјановић, припр. IV. године. 5. „Српски звуци“ од Хорејшека, свира на гласовиру Десанка Влаховић, припр. III. године. 6. „Мученица од Ђ. Јеакшића, декламује Меланија Новаковић, припр. III. године. 7. „Тамна ноћи“ збор бродарица за сопран-соло из „Прибислава и Божане“ од Дав. Јенка пева женски кор приправница, а прати га на гласовиру Ј. Радосављевић, припр. IV. године. 8. Председница затвара седницу.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изашао је из штампе: „**НОТНИ ЗБОРНИК**“ црквених песама, које се поју на вечерњу, јутрењу, литургији, и другим благослужењима православне српске цркве као **велико појање** у један глас са додатком све **три литургије** у четири гласа за мушки збор прибрао и издао Протопр Јован Живковић, професор у Богословији. Парна штампарија Борђа Ивковића у Новом Саду 1908. Вел. 8 стр. XVI. + 226; Цена брошуром 8 круна; увезаном у платно 9 К 20 ф. Наручбе и новац ваља слати на адресу Јован Живковић у Карловци (Срем).

Садржина „Нотнога Зборника“ је ово:

I. **део** *Опће појање на вечерњу, и литургији*: 1. Свѣте тихій; 2. Тебѣ Господи и Господи помилуй (велико); 3. Величаницја; 4. Свѣтій Боже; 5. Царь небесный; 6. и 7. Херувике 1. и 8. гл.; 8. и 9. Достојно 4. и 8. гл.; 10. и 11. Хвалите 3. и 8. гл.; 12—17. Произволни причастни; 18. Тонъ деспотин (велико).

II. **део** *Минејско појање*: 18—27. Ирмоси свију празника у минеју; 28. Человѣче Божій; 29. Гласъ господень; 30. Богоначальнимъ у 8 гласова; 31—34. Важнији сједални.

III. **део** *Великопосно појање*: 35—44.

IV. **део** *Пентикостарско појање*: 45—54. Ускршњи тропар дужи и краћи, Ускршњи ирмос велики и мали, те духовске стихире и прокимен у 4 гласа, а остало у 1 гласу.

Додатак (све у 4 гласа) I. *Литургија св. Јована Златоустога* 55—63 Одговарања на јектенија, Благослови душе велико и мало, Молитвами и Спаси ны велико и мало, Единородный; 64—73. Свѣтій Боже, Слици, Кресту твоему, Алилуја, И духови, Слава тебѣ Господи, Исѣ пола ети, Господи помилуй мало, молбанско и велико, Тебѣ Господи; 74—76. Херувике 4. и 1. гл. и Бортнянскога; 77.—86. Песме после

Херувике до II мо имтися; 87—91. Достојно 1., 4., 5. и 6. гл. и Бортнянскога; 92—97. Хвалите 8. и 5. гл., крушевачко и Бортнянскога; 98. Осана; 99. Приклони Господи; 100. Песме после причасна до краја литургије; 101—104. Песме на архијерејској литургији; 105. Отца и Сына до достојно (старо). — II. *Литургија св. Василија Вел.* 106.—199. Свѣтъ. О тебѣ радуется (српско и Бортнянскога), Небоаявленого. — III. *Литургија прѣдсвѣтених дарова.* 110—113. Да исправится, нынѣ сыды и Вкусите, Јектенија А. — Dig, Благословлю Господа. — IV. *На освѣтѣњу цркве*, 114. Кто есть. — V. *Рукоположење и венчање* 114.—118. Свѣтій мученицы, Исае, Слава тебѣ. Достоинъ. VI. *Опело.* 119.—122. Јектерија, Со свѣтими, Свѣтій Боже.

Јавна захвалност.

На други дан Ускреса ове године приредила је српска омладина Јозеповачка под управом А. Дрндарског учитеља забаву у корист тамошње школе. Том приликом добровољно приложише школи: Васа Херцегов четири круне, а Драгутин Чобанов и Душан Нинчић сваки по две круне, Милош Попов, берберин, је бесплатно (и то са највећом вештином) маскирао дилетанте. Горе споменути тим својим родо љубивим даром увећаше чист приход намењен школи. С тога им своју захвалност изриче Српска омладина и Александар Дрндарски учитељ.

— **Фабричко** — **ЧОЈЕ**
велико стовариште
ф. Мешал, у Либерцу (F. Mettal v Liberci)

I. чешки хришћански завод, разавише најновије штофове сваке врсте. Штофове за сокола, ватрогасце и др. II. п. занатлијама кројачима угледне мустре шаље бадава. Најјестинији избор за куповање. 1—10

„НАТОШЕВИЋ“

Учитељско Деоничарско Друштво у Новом Саду

са основном главницом од

50.000 круна

ради понедељником, уторником и суботом од 5 сати и четвртком од 2 сата после подне.

Прави **1.500.000** К годишње целокупна промета.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА